

Art terapijske tehnike crtanja forme u radu sa djecom sa posebnim potrebama

Nesima Krdžalić

Nesima Krdžalić

Art terapijske tehnike crtanja forme u radu sa djecom sa posebnim potrebama

Recenzent:

PROF. DR. SCI. NEVZETA SALIHOVIĆ

Lektor:

Prof. Mirela Rehić

Izdavač:

„Centar za dokumentaciju i edukativnu inovaciju TK“

Tuzla, Krečanska 5

Za izdavača:

Selma Hodžić

Štampa:

Mikroštampa Tuzla

Za štampariju: Šaban Cipurković - Šabo

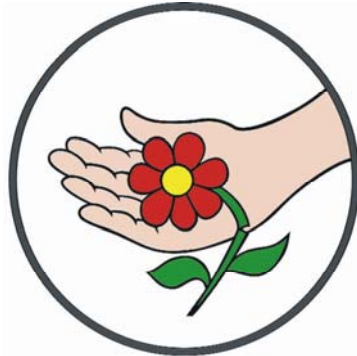
Tiraž: 500 primjeraka

Nesima Krdžalić

*Art terapijske tehnike crtanja forme
u radu sa djecom sa posebnim
potrebama*

/ iskustva iz prakse /

Tuzla, 2009.

Posvećeno djeci u Javnoj ustanovi „Zavod za odgoj i obrazovanje osoba sa smetnjama u psihičkom i tjelesnom razvoju“ Tuzla

Izvod iz recenzije: Dr sci Nevzeta Salihović, vanredni profesor, na užoj naučnoj oblasti „Logopedija“, Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, Univerziteta u Tuzli

Rukopis „ Art terapijske tehnike crtanja forme u radu sa djecom sa posebnim potrebama“, autorice: Nesime Krdžalić reprezentuje široko znanje autorice iz područja Art terapijskih tehnika, ali i ogromno znanje iz područja metodike rada sa djecom sa posebnim potrebama koje je autorica sistematski sticala kroz rad sa ovom populacijom, studentima i klijentima koji su pohađali Art terapiju .

U poglavlju „ Crtanje ravne i zakrivljene linije“ autorica ističe važnost predvježbi pisanja za razvoj motoričke spretnosti i grafomotorike.U poglavlju „ Dinamičko crtanje“ predlaže vježbe 4 elementa: voda, zrak, zemlja i vatra. U poglavlju „Mandala“ autorica daje prijedlog vježbi koje se mogu izvoditi uz uputstva iz ovog dijela priručnika.Poglavlje „Bajka“ je vrlo detaljno obrađeno sa uputstvima kako bajku treba obrađivati sa djecom od uvodnog dijela, slikovnog prikazivanja radnje priče i animiranja djece.

Djelo „Art terapijske tehnike crtanja forme u radu sa djecom sa posebnim potrebama“ je prvenstveno namijenjeno nastavnicima u radu sa djecom sa posebnim potrebama, ali također može biti od velike koristi studentima Edukacijsko-rehabilitacijskog fakulteta, defektolozima praktičarima koji se bave dijagnostikom i rehabilitacijom osoba sa smetnjama u razvoju, roditeljima djece koja imaju djecu sa smetnjama u razvoju i stručnjacima iz drugih disciplina koji rade sa djecom koja imaju teškoće u razvoju.

Na osnovu pregledanog rukopisa „Art terapijske tehnike crtanja forme u radu sa djecom sa posebnim potrebama“ predlažem da se rukopis ketegoriše kao **Priručnik u nastavi sa djecom sa posebnim potrebama.**

Uvod

Art terapijski rad dobro djeluje na sve ljude koji direktno ili indirektno tuguju.

To je prilika za bolje zdravlje i srećnije osjećanje, za ponovno pronalaženje balansa ili liječenje od traumatskog doživljaja.

Kroz rad, iskustvo i slobodno uživanje čovjek se osjeća slobodnim, širokim, opuštenim kompetentnim, olakšanim i osvježenim.

U tom procesu čovjek je aktivan. Naime, on aktivira svoje sopstvene mogućnosti ozdravljenja.

Čovjek je kreativan i raduje se. On pronalazi jednu novu vezu sa samim sobom, sa svojom okolinom, sa ljepotom prirode, sa mogućnošću da se začudi kao malo dijete.

An Cornelissen, art terapeut i geštalt terapeut

Ova publikacija pruža osnovne informacije o iskustvu u primjeni Art terapije u nastavnom radu sa djecom sniženih intelektualnih i kognitivnih sposobnosti. Nastavnike putem seminara, Art terapijskoj teoriji i praksi, na dobrovoljnoj osnovi, poučavaju An Cornelissen i Esther Peek, Art terapeuti iz Holandije. Seminar je samo jedan korak u proširenju percepcije i znanja, a integrisanje naučenog u svoj posao vodi ka prepoznavanju vrijednosti svake terapijske tehnike. Ako bi ova publikacija kod čitaoca podstakla kreativnost, ako bi možda olakšala postizanje ciljeva u pojedinim nastavnim područjima ili ako bi doprinijela da se pronađu vrijedni impulsi za svoj rad onda bi bio postignut njen cilj i mi bi se radovali zajedno sa njim.

Crtanje ravne i zakrivljene linije

Pisanje je rezultat zajedničke igre različitih sposobnosti

Prva iskustva dijete prima preko tijela i tokom djetinjstva uči preko tijela. Jednostavnim pokretima ono doživljava svoju tjelesnost u odnosu na sebe samog i u odnosu na druge. Ta je aktivnost veoma bitna za razvoj senzomotornog iskustva i oblikovanja misaonih procesa. Stoga sve vježbe počinju pokretom tijela u gestualnom prostoru.

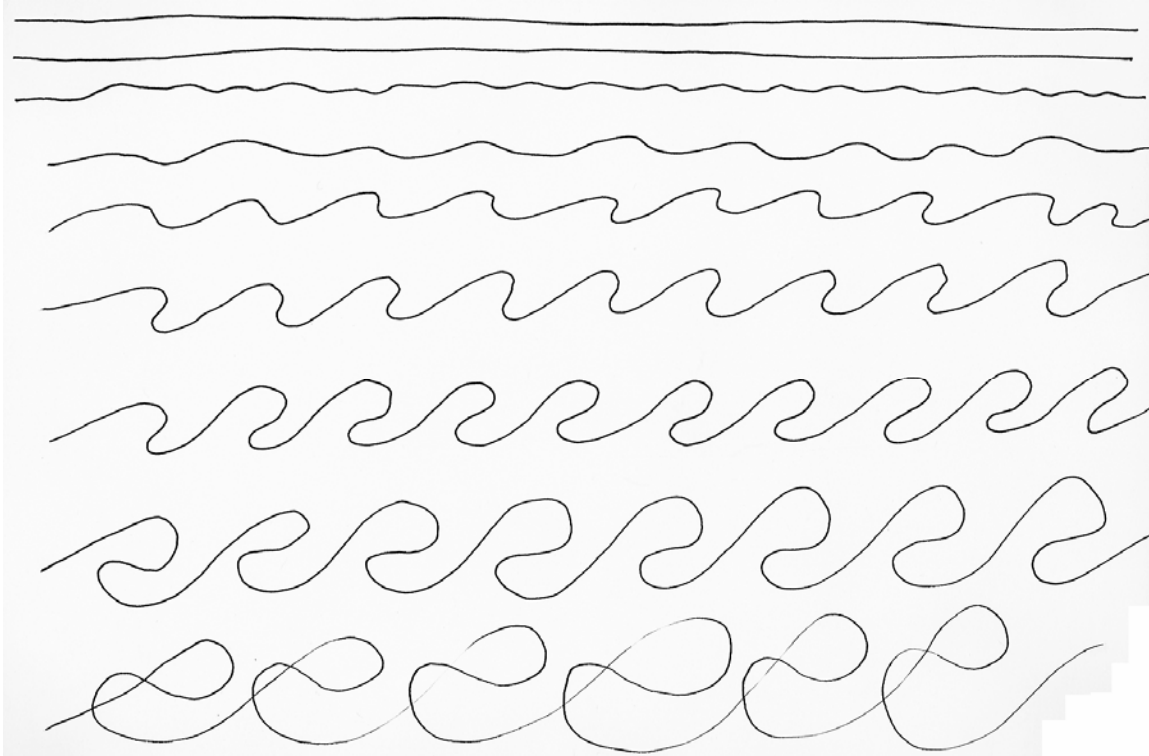
Kroz crtanje elemenata zakrivljenih i pravih linija dijete ovladava odgovarajućim formama koje su neophodne za uspješno pisanje.

Što se dijete više bavi ovim predvježbama za pisanje utoliko više ono postaje sigurnije i kvalitetnije u svojoj finoj motoričkoj spretnosti i sposobnostima grafomotorike. Stvaranje ugodne radne klima i dobrog raspoloženja koristi tjelesnoj i psihičkoj relaksaciji koja doprinosi da se sve vježbe crtanja izvode slobodnim pokretima, a smanje grčeviti i neželjeni pokreti.

Sve se vježbe crtanja forme izvode tako da prvo nastavnik jasno pokaže model i način izvođenja linije.

Ciljevi primjene tehnika crtanja

- Oblikovanje i razvoj sposobnosti motoričkih vještina grube i fine motorike;
- Izvođenje grafomotornih aktivnosti u cilju razvoja sposobnosti neophodnih za pisanje;
- Razvoj mišića i ciljanih pokreta sa smislom;
- Podsticanje razvoja pravca pokreta i koordinacija oko-ruka;
- Učvršćivanje sposobnosti ruke nesigurne dominantnosti;
- Automatizacija pokreta;
- Podsticanje razvoja mogućnosti izražavanja putem crteža;
- Terapijski učinak;

Tehnika: Rad na pijesku

Prvi korak: Iskustvo sa cijelim tijelom

Stati pravo sa raširenim rukama, osjetiti svoje tijelo kao dio velike vertikalne i horizontalne linije. Uzeti se za ruke i osjetiti ravnu liniju.

Hodati i trčati po ravnoj liniji.

Uzeti se za ruke, načiniti krug i osjetiti zakrivljenu liniju. Kretati se okolo u krugu.

Drugi korak: Vježbanje crtanja velike ravne i zakrivljene linije u vazduhu

Nakon iskustva sa čitavim tijelom nacrtati u vazduhu veliku horizontalnu liniju asocirajući na tok rijeke, puhanje laganog vjetra, a potom nježne pokrete ravne linije pretvariti u zakrivljenu liniju olujnog vjetra ili olujnog mora sa ritmičnim valovima, ili ritmičnim pokretima ribe kao lančanim oblicima koji se ponavljaju.

Korak individualiziranja oblika: Crtanje linija u vazduhu nastavlja se crtanjem linija olovkom na pijesku

Linije na pijesku su tragovi pokreta. Svi tragovi su veoma individualni. Oni se razlikuju po dužini, dubini, veličini, pritisku, a prisutne su i pojave odustajanja, nesigurnosti, sporosti, prekidanja pa nastavljanja i sinkinezija u pojedinim dijelovima tijela. Djeca lakše izvode linije sa dubljim dolinama i višim bregovima nego sa plićim udubljenjima.

Tip: Prilikom crtanja na pijesku nastavnik postavlja dijete ispred sebe. Nastavnik nacrtava liniju na pijesku i obriše je ravnalom, a zatim podstiče dijete da ono nacrtava svoju liniju. Ukoliko ne uspijeva, nastavnik nacrtava liniju i podstiče dijete da nacrtava svoju liniju ispod one koju je nacrtao nastavnik. Po potrebi nastavnik usmjerava dječiju ruku do postizanja uspješne lineacije ili vodi dječiju ruku po tragu linije na pijesku. Veoma je važna pozitivna podrška.

Tehnika: Rad vodenim bojama na mokrom papiru.

Prvi korak: Ritmički potez četkicom i vodom.

Djeca čine ritmički potez četkicom i vodom na listu papira velikog formata dok ne smoče list.

Papir treba da ima veću moć upijanja pa je bolji mekši i deblji nego krhki, glatki papir. Četkica treba biti mekana i gusta da bi mogla primiti mnogo vodene boje. Oštre dlačice četkice će oštetiti papir.

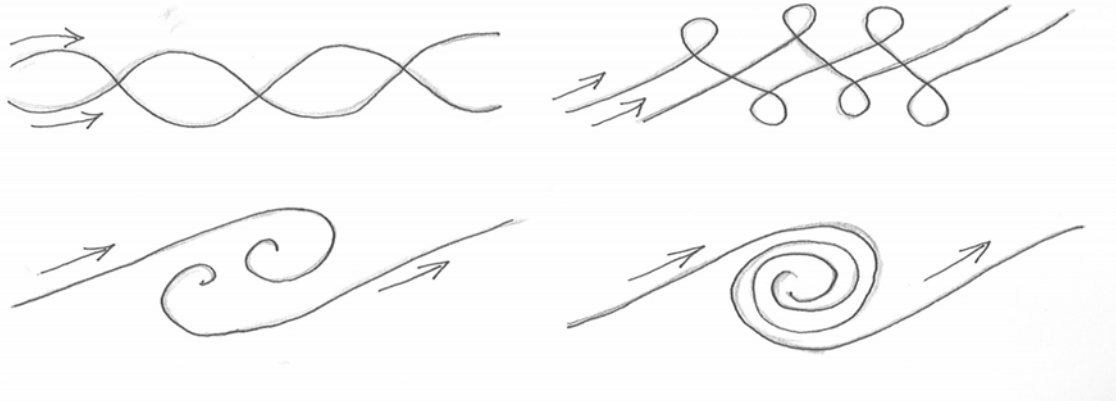
Drugi korak: Ritmički potez četkicom i bojom.

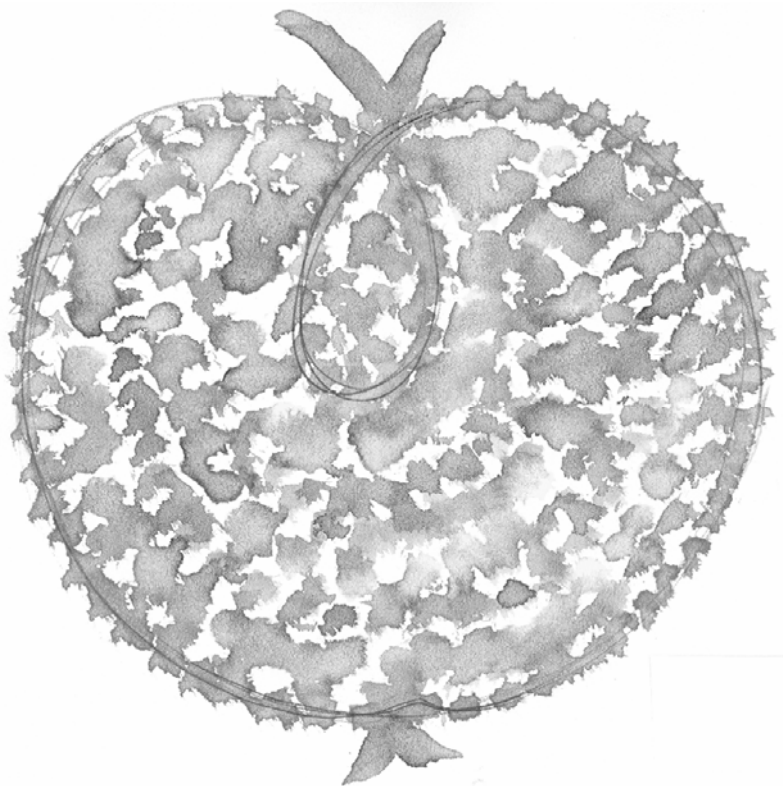
Djeca čine ritmički potez četkicom na vlažnom listu papira, koristeći jednu osnovnu boju. Papir ne treba da bude tako mokr da boje idu kuda hoće. Suvišnu vodu i zračne balončice nastavnik pažljivo odstrani krpom ili spužvom.

Tip: Ovom tehnikom djeca mogu, osim četkicom, raditi i spužvicom ili prstima. Neovisno od izbora sredstva za rad, rad bojom na mokrom papiru donosi radost i odvažnost, djeluje opuštajuće na mišiće koji su često u grču, utiče umirujuće i oslobađajuće na disanje te može imati povoljan uticaj na dječija duševna ispoljavanja i tjelesna zbivanja.

Tragove pokreta ravnih i zakrivljenih linija djeca mogu raditi i drugim tehnikama kao na glini, brašnu, snijegu itd.

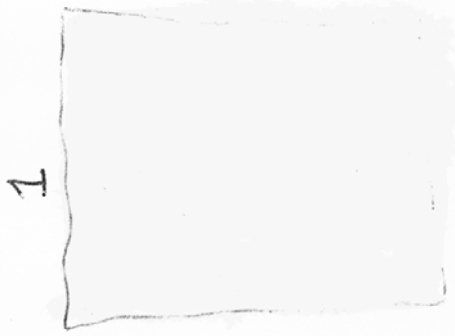
Nakon ovih vježbi mogu raditi debelim flomasterom, mekanom debelom voštanom bojom, kredom, mekanom grafitnom olovkom ili drvenom bojom.

Rad spužvicom:
trag pokreta po liniji

Crtanje osmice mnogoj djeci ne polazi za rukom. Stoga se počinje sa vježbom individualne šetnje po liniji velike osmice koja je nacrtana na podu, a potom sa šetnjom u paru, ili pak djeca formiraju vozić koji se kreće po toj liniji.

Ovdje se ne radi o crtanju forme nego o osjećaju dok radi. Cilj je biti u balansu.

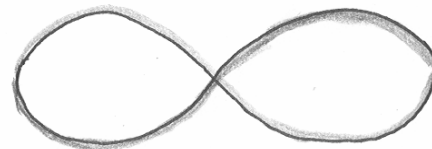
Vježbe pokreta rukom u zraku počinju se prvo cijelom šakom, a potom prstom.

Nacrtati jednom pa drugom rukom veliku osmicu u vertikalnom položaju koja se postepeno smanjuje i iz zraka prenosi na papir. Osmicu u horizontalnom položaju crtati polako, prvo jednu pa drugu polovinu.

Kod crtanja osmice na papiru, važno je da bude nacrtana na sredini lista papira, da polovine budu prilično jednake i više izdužene nego okrugle.

Na nekima će se vidjeti više dinamike, a na nekima više forme

Ova vježba je veoma korisna za učenje pokreta da bi na kraju osmicu nacrtali u jednom potezu.

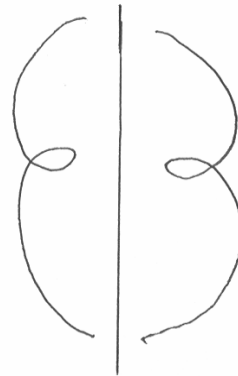
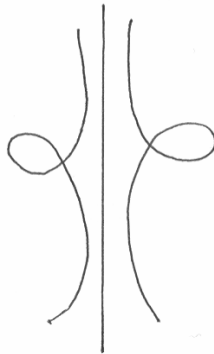
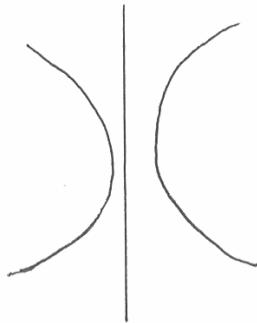
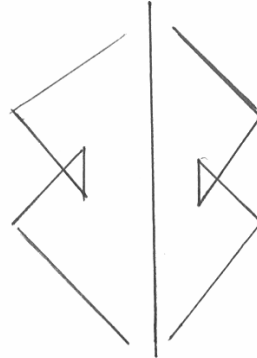
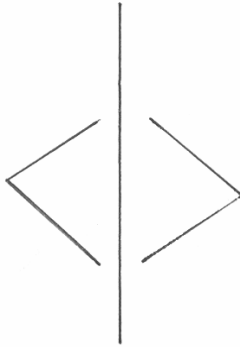
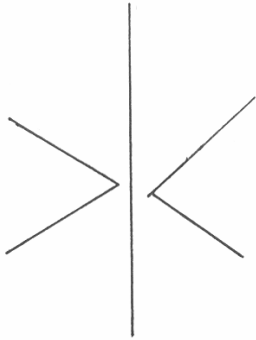
Tehnika: Crtanje forme u ogledalu

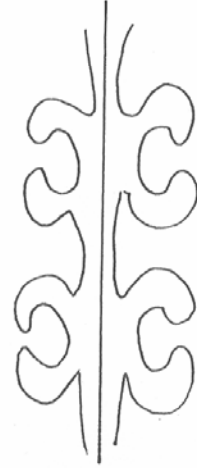
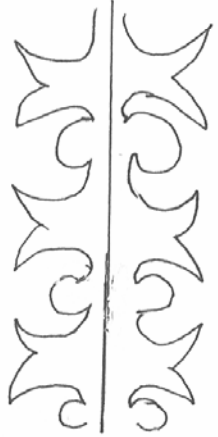
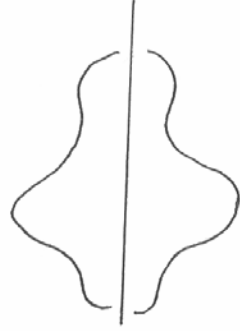
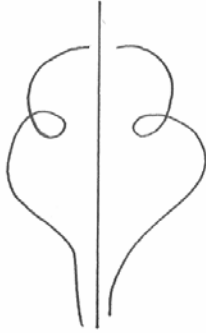
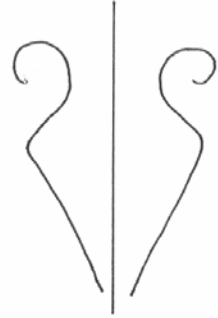
Kao pripremne vježbe za pisanje, a i u radu sa djecom sa disleksijom veoma su korisne vježbe crtanja forme kao u ogledalu.

Ono što nacrtat voditelj to crta dijete ili voditelj vodi, a dijete ga slijedi Na ovaj način mogu se crtati različite forme počevši od jednostavnih ka složenijim: veliko, malo, okruglo, špicasto, u jednom smjeru ili promjenljivo, jednostavno ili komplikovano, sa jednom, dvije ili više boja..

Jedna vježba može biti primijenjena na više načina. Ovisno od kreativnosti voditelja i individualnih sposobnosti i potreba djece, koriste se različiti materijali i podloge za vježbe crtanja forme u ogledalu.

Vježbe zrcaljenja imaju harmonizirajući uticaj.

Dinamičko crtanje

Tehnika: Kretanje olovke bez prekida

Vježba I: Element VODA

Prvi korak: Iskustvo sa cijelim tijelom

Stati pravo i zamisliti beskrajni potok vode. Pokušati biti u vodi i osjetiti je. Načiniti vodene pokrete, linije i kretnje vode u potoku ili moru. Negdje se kreće tiho i polako, negdje ubrzava, nastaju manji pa veći valovi.....Načiniti vodene pokrete rukom u vazduhu.

Zamisliti da smo riba u vodi i činiti kretnje ribe u svim pravcima.

Vježba je podsticajna za oživljavanje tijela.

Drugi korak: Pokrete vode prenijeti na list papira A 5.

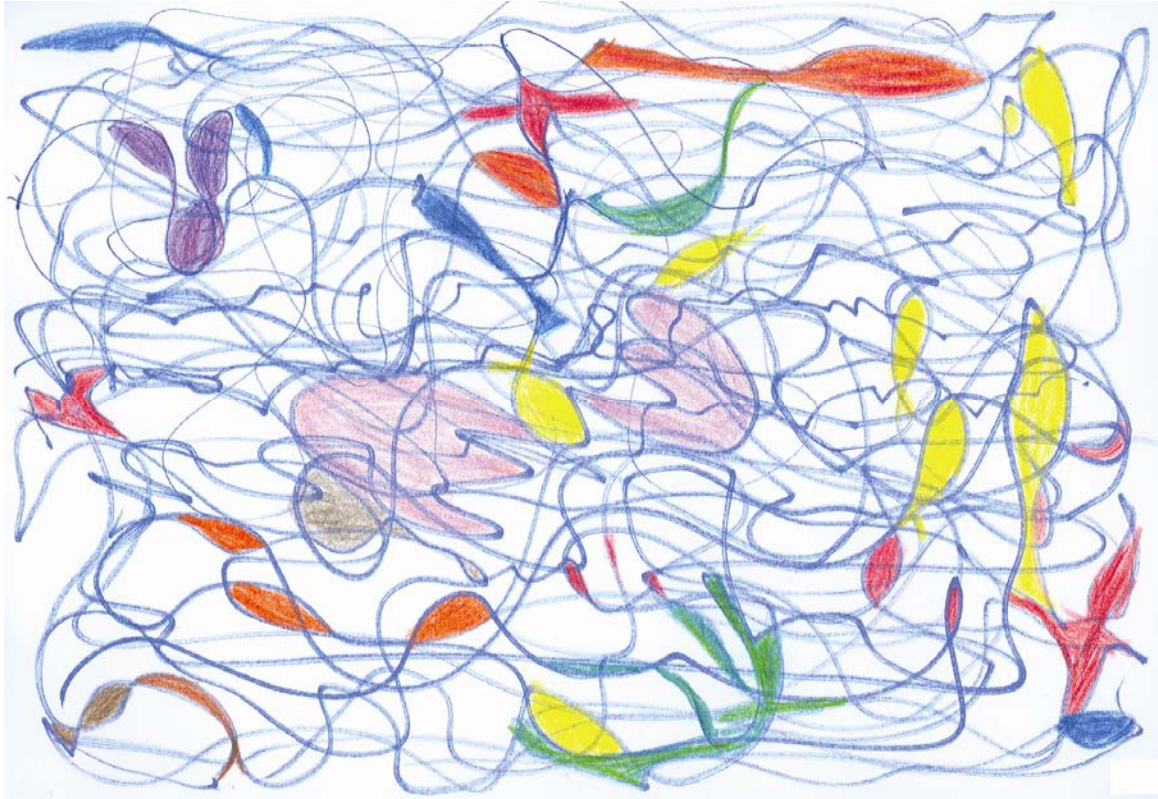
Papir postaviti u horizontalni položaj.

Crtati preko cijelog lista bez prekida plavim flomasterom ili olovkom.

Mijenjati put linije kao kretnje vode, polako pa brzo, veliki i mali talasi, vodeni vrtlozi i virovi, mirni tokovi, vodene struje.....

Cijeli list ispuniti linijama bez upotrebe gumice.

Korak individualiziranja oblika: Posmatranje i pronalazjenje vidljivog

Uzeti olovku ili flomaster druge boje i među postojećim linijama pronaći i obojiti ono što živi i uživa u tom okruženju: ribe, vodene trave, školjke, rakove, morske zvijezde, meduze, delfine, korale.....

Ne treba ih crtati nego ih pronaći u postojećim linijama.
One su već tu, u vodi!

Vježba aktivira fantaziju.

Tehnika: Kretanje olovke bez prekida

Vježba II: Element ZRAK

Prvi korak: Iskustvo sa cijelim tijelom

Pokušati osjetiti zrak. Načiniti pokrete zraka koji dolazi i odlazi. Načiniti pokrete kao lastavica u letu. Letjeti kao... Negdje ploviti mirno u zraku, negdje letjeti visoko pa slijetati niže. Negdje se zrak uskovitla... (Slušati muziku:

Drugi korak: Pokrete zraka prenijeti na list papira A 5

Papir postaviti u vertikalni položaj.

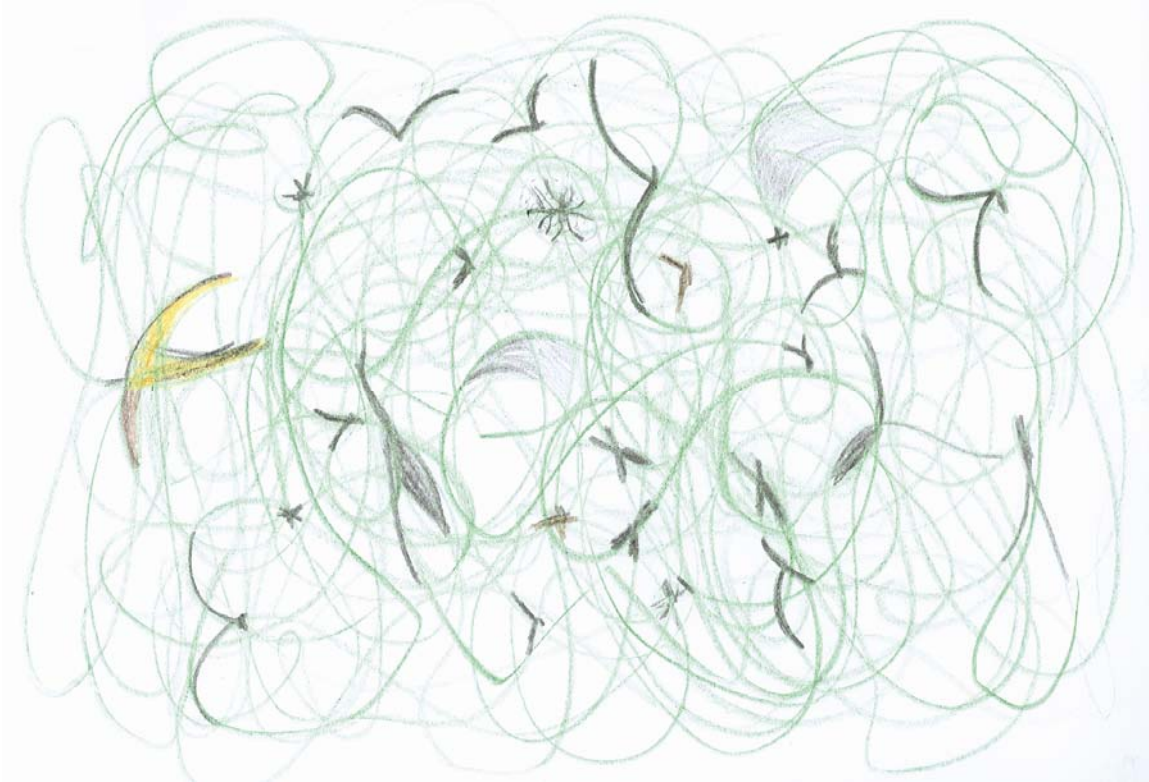
Crtati bez prekida, preko cijelog lista flomasterom ili olovkom zelene boje.

Crtati bez upotrebe gumice dok se cijeli list ne ispuni linijama.

Korak individualiziranja oblika: Posmatranje i pronalaženje vidljivog

Uzeti flomaster ili olovku druge boje i u granicama postojećih linija pronaći i obojiti sve što živi i osjeća se ugodno u tom okruženju: Ptice, pčele, bubice, pauci, svici, leptiri, muhe, komarci, razni kukci...

Ne treba ih crtati nego pronaći život u postojećim linijama koji je već tu u zraku.

Tehnika: Kretanje olovke bez prekida

Vježba III : Element ZEMLJA

Prvi korak: Iskustvo sa cijelim tijelom

Pokušati osjetiti zemlju. Ona nas nosi. Načiniti ravne pokrete u svim pravcima.

Drugi korak: Pokrete zemlje prenijeti na list papira A 5

Papir postaviti u horizontalni položaj Crtati bez prekida ravne linije u svim pravcima bez upotrebe gumice.

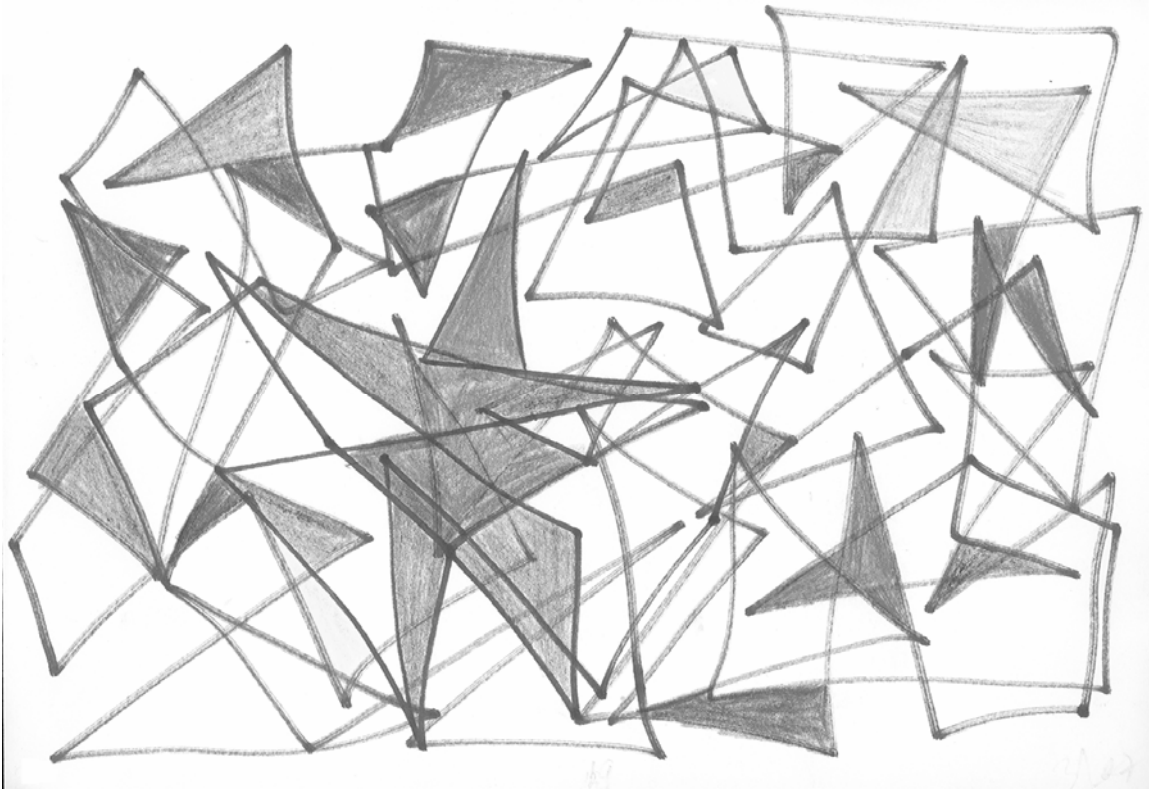
Crtati flomasterom ili olovkom crne boje dok se cijeli list ne ispuni linijama.

Korak individualiziranja oblika: Posmatranje i pronalaženje vidljivog

Uzeti flomaster ili olovku druge boje i pokušati pronaći kristale, patuljke...

Ne treba ih crtati nego pronaći vidljivo u postojećim linijama.

Vježba podstiče maštu.

Tenika: Kretanje olovke bez prekida

Vježba IV: Element Vatra

Prvi korak: Iskustvo sa cijelim tijelom.

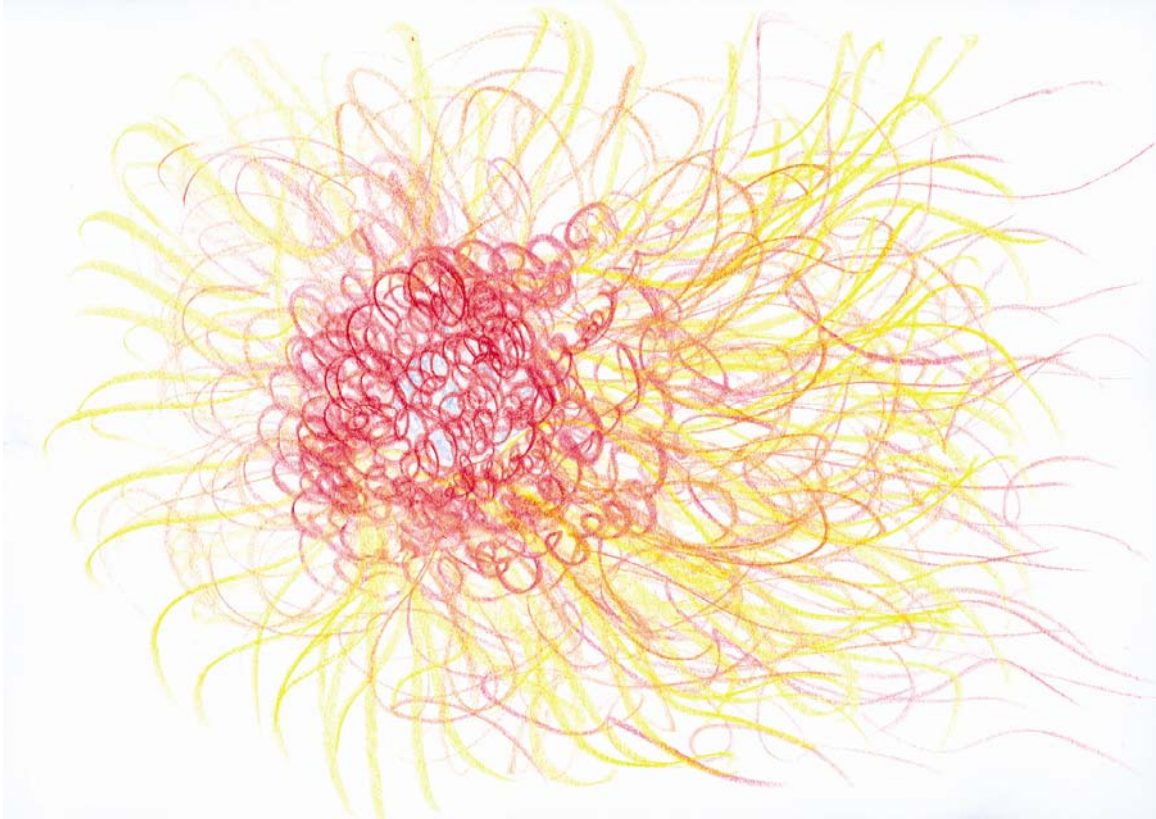
Vatra počinje i od užarenog jezgra. Načiniti kružne pokrete oko užarenog jezgra. Toplota se širi pa činiti uzdužno zaobljene pokrete u svim pravcima. Kada se toplota raširi nastaju plamenovi. Na kraju činiti ravne pokrete kao plamenovi u svim pravcima.

Drugi korak: Pokrete vatre prenijeti na list papira A 5

Papir postaviti u vertikalni položaj. Crtati flomasterom ili olovkom crvene boje kružne linije oko jezgra. Zatim nastaviti crtati narandžastom bojom uzdužne zaobljene linije u svim pravcima. Na kraju crtati ravne linije u svim pravcima. Pokreti svjetlosti su ravne linije.

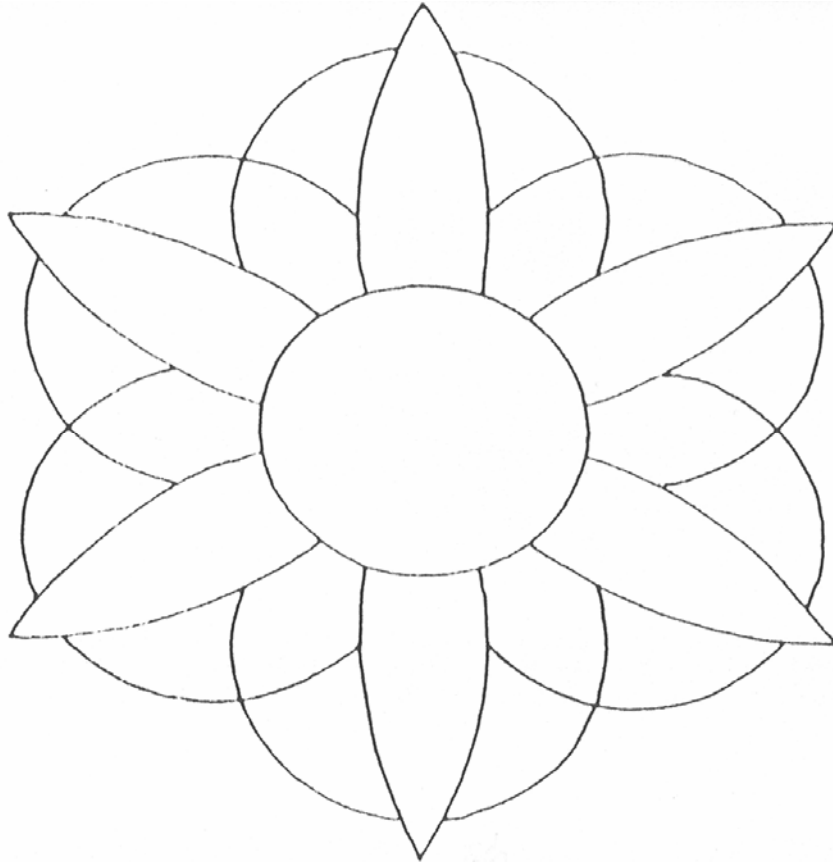
Korak individualiziranja oblika: Posmatranje i pronalženje vidljivog

U sredini vatre uvijek ima malo plave boje. Dodati plavu boju u vidljivo u užareno crveno jezgro. Vidimo tri pokreta: okrugla linija, uzdužna zaobljena linija i ravna linija.

Mandala

Cvjetna mandala¹

Dozvolimo djeci da crtaju forme u obliku cvijetne mandale.

Vjerovatno ćemo prethodno pogledati jednu ružu ili neko drugo cvijeće. Pri tome ćemo utvrditi da su cvijetne latice poredane u jednoj čarobnoj formi kružne mustre kao jedna mandala.

Šta je mandala? Riječ mandala je porijeklom iz Sanskrit-a, prastarog indijskog jezika. Mandala znači krug ili prsten. U svim starim kulturama možemo je sresti kao geometrijsku sliku u bojama. U njoj su svjetlo, boja i forma tako povezani da nastaje jedna harmonija jedinstva. Kod nas svoje najveće savršenstvo mandala dostiže na prozorima gotskih crkava. Samo jedno posmatranje mandale umiruje i centrira. Dok je djeca boje, širi se kreativna tišina. Ona su potpuno kod sebe. Nastaje jedno unutarnje dvoumljenje: Gdje početi? Kako dalje? Koje boje? Koje forme treba izabrati da bi slika bila simetrična?

Dakle mi ih puštamo da se igraju čarobnjaka i duginim bojama boje bajkovito cvijeće. Na kraju zajedno posmatramo završene slike mandala.

---

¹ Prijevod iz knjige: Stöcklin-Meier, S. (2001) Naš je svijet šaren. München: Kösel-Verlag .str.44

Crtanje forme mandale u radu sa djecom

Crtanje mandale sa djecom u jednoj ugodnoj atmosferi djeluje umirujuće i daje novu snagu. Uz laganu odgovarajuću barok muziku, jedna mandala može se prvo nekoliko minuta posmatrati i govoriti šta se vidi ili kako se osjeća, a zatim zamisliti svoje boje i na kraju obojiti. Taj posao ne treba da traje više od dvadeset minuta. Može se raditi svaki dan po jedan dio ili pak završiti kod kuće.

Crtanje mandale ili bojenje može raditi po dvoje djece na papiru A3. Svako radi svoju polovinu ili jedno dijete može početi, a drugo nastavlja.

Sa četvero djece jednu zajedničku mandalu raditi na papiru A2 format.

Mogu se bojiti samo hladnim ili samo toplim bojama ili bojama jeseni. Tu nema procjene i nema straha od moguće greške jer ne postoji pravilno i nepravilno, dobro ili nije dobro.

Ona ne mora biti perfektan krug i ne mora se počinjati od centra. Važno je da se dobije zadovoljavajuća slika svoje nove mandale.

Crtnanje forme mandale u radu sa odraslim

Naziv radionice: Zajednički milje

Učesnice radionice: Grupa majki učenika u J.U. „Zavod za odgoj i obrazovnje osoba sa smetnjama u psihičkom i tjelesnom razvoju“ Tuzla

Cilj radionice: Pronaći i osjetiti povezanost sa grupom, biti aktivan i biti kod sebe u zajedničkom radu, biti lično kreativan i uzeti prostor za sebe.

Svrha: Osjetiti opuštenost, veselo i lijepo raspoloženje.

Pripremni dio: Vježbe disanja

U svrhu opuštanja i usmjeravanja pažnje prikladne su kratke vježbe disanja od tri do pet minuta u kojima se pažnja fokusira na tijelo i pokrete tijela prilikom disanja.

Važno je zauzeti najudobniji položaj i osjetiti kontakt tijela sa tlom. Vježbe disanja se završavaju usmjeravanjem pažnje na prostor.

Uvodni razgovor: Interesirati se sa kakvim su raspoloženjem došle učesnice grupe, šta je trenutno aktuelno, šta bi željele podijeliti sa grupom

Glavni dio: Crtnanje forme zajedničke mandale

Svaka učesnica izabere jedan flomaster željene boje. Jedna počinje u sredini i crta jednu određenu formu. Druge je prate u krugu crtajući svaka svoju jasnu formu.

Nastala je mandala koja je na kraju nešto sasvim novo.

Zajedničku spontanu kreaciju učesnice potpisuju imenom.

Završni dio: Svaka učesnica podijeli sa grupom kako se osjeća sa novim iskustvom.

Važno je prepoznati osjećanja i biti kreativan. Nešto se na kraju transformisalo, promijenilo.

Bajka

Bajke se razlikuju od svih priča.

Pokret u bajci je logičan. On počinje sa jednom fiksiranom situacijom i kreće svojim putem;

dolazi se do jednog problema, dese se stvari i na kraju uvijek dobro pobjeđuje zlo.

Djeca posebno vole bajke u periodu od četvrte do sedme godine. Ona uživaju u tom svijetu i u njega vjeruju. Bajke su hrana za njihovu dušu. Sa odrastanjem ona shvataju njihovu nestvarnost ali ih i dalje vole.

Bajke podstiču i razbuktavaju dječiju maštu, u kojoj se oni često vide u ulozi junaka bajke, i

oblikuju neke nove priče, fantazije u kojima zadovoljavaju svoje potrebe.

Djeci treba dopustiti da žive u bajci. Te priče oni uvijek nose sa sobom. U nekim životnim situacijama one će im pomoći da prepoznaju likove u životu, da pronađu nadu, hrabrost, samopouzdanje i orijentaciju na životnom putu na koji su tek zakoračili.

U edukativnom radu likovi iz bajke se trebaju reći, a ne odglumiti.

Osjećanje tuge je „tuga bajke“ i ne treba biti dramtizovano.

Obrada bajke: „Čistač snova“

Uvodni dio:

U uvodnom dijelu sa djecom razgovarati o tome kada i kako se pripremaju i odlaze na spavanje, šta bi mogli reći o tome kako spavaju, o čemu sanjaju, sanjaju li ružne snove... Ohrabriti neko dijete da ispriča svoj jedan san.

Na listu papira A4 djeca će flomasterima raznih boja, u vidu simbola, predstaviti lijepe snove kojih se sjećaju. Ružne snove će predstaviti znakom crne boje.

Zatim sa djecom načiniti kratku vježbu pažnje koja dovodi do opuštanja npr. vježbu disanja.

Glavni dio:

Pročitati bajku. Analizirati lik oca.

Djeca trebaju razmisliti što bi im moglo pomoći ili ko bi mogao biti njihov pomoćnik u rješavanju problema ružnih snova. Voditelj razgovara i podstiče pronalaženje rješenja. Nakon toga djeca će, grafitnom olovkom, crtežom ili simbolom predstaviti svoje pomoćnike na istom listu na kojem su lijepi i ružni snovi.

Voditelj sve listove postavi kao na izložbi. Svako dijete će pojedinačno govoriti o svojim mogućim pomoćnicima. U isto vrijeme voditelj na jednom čistom listu papira ispisuje sve pomoćnike koje su djeca navela. Voditelj postavi list pored ostalih listova na izložbi.

Završni dio:

Uslijediće zajedničko donošenje zaključka da je svako mogao pronaći nekog pomoćnika za sebe, i da pomoćnici i u životu kao i u svakoj bajci zaista postoje.

Skraćena i prilagođena bajka

Čistač snova

Naslov originala: „Das Traumfresserchen“

Autori: Michael Ende Annegert Fuchshuber, Carlsen

Prevod bajke sa njemačkog jezika i prilagođavanje djeci sa posebnim potrebama:

Nesima Krdžalić

Bila jednom jedna zemlja snova. U toj zemlji je najvažnije da svi ljudi dobro spavaju. Nije važno koliko dugo neko spava, nego kako dobro spava, jer ko dobro spava taj je uvijek dobre volje i prijateljski raspoložen. Tako misle u zemlji snova. Zato je njihov kralj uvijek onaj ko najbolje spava. Tako je u zemlji snova, bio jedan kralj koji je imao malu kćer. Ona je bila tako umiljato dijete da bi svako ko je vidi poželio još jednom da je vidi. Mala princeza je imala svoj veliki krevet sa nebesko plavom posteljom i sve je mirisalo na cvijeće. Uprkos tome, ona se bojala uveče poći na spavanje. A zašto se bojala? Zato, što je često sanjala vrlo ružne snove. To je teško za ljude, još teže za djecu, a pogotovo za princezu u zemlji snova.

„To je takva bruka“, govorili su ljudi i zamišljeno drмали glavom.

„Šta da radimo?“, pitala se majka kraljica. „Možda samo da se nadamo da više neće sanjati tako ružne snove“.

Ali princeza je iznova, i uvijek iznova sanjala ružna snove.

Kralj i kraljica su bili veoma tužni, a njihova mala kćer je postajala sve više blijeda i mršava. Kralj pozove da dođu svi profesori i ljekari. Svi su oni stajali uz krevet male princeze, govorili latinski i prepisali mnoge lijekove. Ali, ništa nije pomoglo. Onda kralj pošalje pismo u sve zemlje svijeta. Pitao je za savjet stare apotekare, travare, vrtlare i pastire, ali niko nije znao savjet.

Tada kralj napiše oglas u svim novinama i posvuda zalijepi plakate: „Dajem veliku nagradu onome ko pomogne da mala princeza više ne sanja ružne snove.“ Ali se niko nije javio na oglas.

Jednog dana kralj reče:

„Krenuću sam u svijet da tražim lijek.“

„Učini to“, reče kraljica sa puno nade i spremi mu za put ruksak pun hrane.

Tako kralj krenu u svijet.

Pitao je za savjet svakog čovjeka kojeg je sreo: učitelja i prodavača, i mašinovođu, i vatrogasce, i taksistu, i kauboja, i radnike u fabrici, i djecu cijeloga svijeta, i male eskime, i prastare kineze, ali ne nađe nikoga ko bi znao lijek protiv ružnih snova.

Kralj je bio veoma umoran i nije znao kuda da ide dalje, a kako da ide kući kad nije našao lijek. Tako je zamišljen i tužan išao sve dalje i dalje. Nije ni gledao kuda ide a mrak je padao sve više i više. Nastade tamna noć. Zapuha ledeni vjetar i snijeg počeo da pada.

Nije ni primijetio da je došla zima i da je on zalutao. Biješe došao u jednu čudnu šumu, pustaru. Svaki je grm sablasno izgledao, ali se kralj nije bojao. Bio je jako umoran i žalostan.

Odjednom kralj vidi da nešto u šumi svjetluca. Nešto sjajno, kao mjesec, brzo, brzo promiče kroz pustaru. Kada se bliže primače vidje kralj da je to čovječuljak kao mjesec sjajne glave pune bodlji i malih srebrnastih ruku i nogu.

On pogleda kralja staklastim očima pa razvuče lice u veliki osmijeh. Na glavi su bila najčudnija njegova velika usta koja su se otvarala sve više i više kao kljun gladne ptice:

„ Ah, ko me to zove? Ko me to zove?“, upita čovječuljak.

„ Tako sam gladan. Ako mi niko ne da da odmah jedem moraću samog sebe progutati!“

Onda otvori usta tako široko da i njegova glava nestade iza njih.

„ Ja sam se izgubio“, reče kralj, „ molim te reci mi kako ću izaći iz ove šume.“

„ Odavde niko ne može izaći“, reče čovječuljak, „ samo ja lično. Ali i ja mogu izaći samo ako me neko pozove da jedem.“

„ Nažalost, vidi, ja nemam ništa „, reče kralj, „ inače bih ti rado dao jedan sendvič.“

„ Pfu!“ , promrmlja, „ ja to ne jedem. Uostalom šta ti uopšte ovdje tražiš?“ upita on kralja.

„ Ja tražim nekoga ko bi moju malu kćer oslobodio ružnih snova“, reče kralj. Tada čovječuljak od sreće skoči uvis i povika: „ Ipak ću danas nešto ukusno pojesti!

Samo...treba me pozvati. Hajde, daj mi tvoj mantil, štap i čizme da napišem čarobne riječi.“

Kralj zbunjen odmah mu dade što je tražio i ne uspjede još upitati :“ Čemu to ?“, a njegov mantil je već bio pretvoren u bijeli list papira, od štapa je postalo pero za pisanje a od čizama flašica sa tintom.

Tada čovječuljak reče:“ Sad ćeš odmah vidjeti kako će ovo svima pomoći i maloj princezi, a prije svega meni.“

On umoči pero u tintu pa napisa čarobne riječi:

*„ Dođi čistaču snova! Poziva te izreka ova,
i tvoj rogati nožić i viljuškicu staklenu,
i tvoja usta gladna, da uslast pojedu
ružne snove ove koji dijete plaše,
a ostavi lijepe snove, nove,
da ih dijete sanja od noći do svitanja.“*

Onda dade kralju papir i reče:»Sada brzo idi kući i daj princezi ovu izreku da me pozove.»

„ Ali, ja sam se izgubio i ne znam put do moje zemlje.“

„ Onda dobro, hajde, popni se na moja ramena i ja ću te nositi.“

Kralj je bio prilično težak pa mu se činilo smiješnim da ga čovječuljak nosi , ali mu nije preostalo ništa drugo.

On se pažljivo pope i oni ubrzo preletješe preko sjevernog pola, pored Amerike i Afrike. Kralj ga čvrsto se držeći, i preplašen, mucajući upita:“ Reci mi molim te, da li ti zaista gutaš ružne snove ?“

„ Ah, gutam gutam sa uživanjem i što su snovi ružniji to su meni ukusniji.“

„ A lijepe snove ti uopšte ne jedeš ? „

„Ne,ne! Ne jedem jer ja sam mjesečev jež-čistač snova i zato su mi ukusni samo ružni snovi.“

„ Pa zašto onda jednostavno sam ne dođeš ?“ upita ga kralj.

„ Pa već sam ti rekao. Ja mogu doći samo kad me neko pozove čarobnim riječima i ja uzimam samo ono što mi neko sam da, što mi pokloni .“

Plumps! Kao jednim udarcem odjednom zavlada mir.

Dok se kralj snađe od iznenađenja vidje da je on ponovo u zemlji snova pored kreveta male princeze.

Svi širom otvoriše oči. Kralj zgranut povika: „ Imam čarobnu izreku “, i žurno je pokaza i dade princezi. Sve troje se sretni nađoše u čvrstom zagrljaju.

Od tada ona poziva čistača snova svaki put kad se plaši poći na spavanje.

U stvari ona ga nikad nije vidjela ali kada se ponekad u noći zagleda u mjesec učini joj se da čuje kako joj tiho kaže:

„ Spavaj mirno moje dijete i ne brini ja te čuvam i pazim na tvoje snove. Biću ti zahvalan uvijek kad me pozoveš.“

I zaista on mora da postoji jer mala princeza više nikad nije sanjala ni jedan ružan san.

Obrazi su joj postali rumeni i svi ljudi, u zemlji snova, su bili ponosni na nju. Zato je nazvaše „ Sanjalica “, a kralj naredi da se napiše ova bajka i čarobna izreka za svu djecu svijeta koja žele pozvati čistača snova kad im zatreba.

Literatura

- Fabricius, C. (2005) Crtanje formi sa djecom. Freiburg: Oratio Verlag.
Mees-Christeller, E. (1995) Terapija slikanjem u praksi. Stuttgart: Urachhaus.
Stocklin-Meier, S. (2001) Naš je svijet šaren. Munchen: Kosel-Verlag.

Zahvalnost

...Art terapeutima iz Holandije

...Fiep Westendorp fondaciji iz Holandije koja je 2006.godine u Bosnu uputila 250 komada dječijih koferčića sa materijalom za Art terapijski rad sa ciljem da se koristi u terapijama koje pomažu djeci u preradi ratnih trauma.

An Cornelissen, art i geštalt terapeut.
Živi i radi u Holandiji.

Nesima Krdžalić, dipl. defektolog i trener
u oblasti „Kreativno izražavanje slikanjem“
Živi i radi u Tuzli.

Ova publikacija je štampana zahvaljujući podršci Ministarstva vanjskih poslova Italije, regija Emilia Romagna i Marche.

